

Příběh mobiliáře ze Schönbrunnu a Hofburgu

Restaurování nábytku vráceného Rakousku v Atelieru Fiala

V restaurátorském Atelieru Fiala v Praze se koncem srpna ukončí smutná historie císařských židlí z vídeňských zámků Schönbrunn a Hofburg. Rokokový mobilář, který přešel do rukou rakouského státu v roce 1918 a měl setrvat na svém historickém místě, se shodou válečných událostí dostal z feudalismu přes nacismus rovnou do komunismu. Tento režim však s cizím majetkem zachází bez rozdílu jako se svým.

text: Petr Albert foto: Ondřej Kocourek

Nacisté, kteří okupovali Rakousko, přemístili v roce 1944 ze strachu ze spojeneckého bombardování asi 300 kusů rokokových židlí, křesílek a stolečků, jež si suverénně přivlastnili, z Vídně do moravského zámku hraběte Ottaviana Collaty di San Salvatore v Uherčicích. Po konfiskaci majetku hraběte Collaty podle Benešových dekretů zámek v hraničním pásmu připadl do správy armády a vídeňský mobiliář tak chátral zapomenut ve skladě. Rakouská strana vedla již od roku 1947 nekonečné vyjednávání o navrácení nábytku.

Požadavek na vrácení se v různých formách průběžně opakoval až do roku 1994, kdy Rakousko předložilo konkrétní soupis požadovaného inventáře, od něhož se mohla odvíjet konkrétní jednání. Jednání se protahovala z obecného důvodu, kterým je politická citlivost restitucí rakouského a německého majetku. Málomocný politik se odváží riskovat vydání po válce konfiskovaného majetku Němcům nebo Rakušanům. Dá se předpokládat, že by to vyvolalo nevoli veřejnosti bez ohledu na to, o jaký majetek jde. Těžko se totiž

vysvětluje, že v tomto případě se na majetek nevztahovaly žádné konfiskační dekrety, protože nešlo o majetek šlechtických rodů – šlo o krádež rakouského majetku nacisty a jeho deponování na zámku, jenž pak ale konfiskován byl.

Kromě těchto důvodů, které platí obecně, vrácení židlí komplikovala další skutečnost. Česká strana chtěla, aby případná smlouva o navrácení rakouského mobiliáře vyzněla recipročně. Naše země si nárokuje majetek, který pokládá za svůj, ale který je v Rakousku (jde například o insignie Olomoucké univerzity).

Čeští politici se nakonec rozhodli pro vstřícné gesto smíření vůči Rakousku v době, kdy se po válce vyhnaní Němci a Rakušané zabývají otázkou restitucí jejich majetku: vrátit mobiliář i bez recipročních kroků z rakouské strany. V roce 2005, za

velké podpory ministra zahraničí Cyrila Svobody, bylo rozhodnuto. Ze státního rozpočtu bylo uvolněno 6,5 milionu korun na restaurování, transport a další provozní výdaje jako odčinění za devastaci nevhodným skladováním a ztrátu skoro jedné třetiny mobiliáře.

Po konkurzu na restaurování nábytku se mobiliář dostal v březnu tohoto roku až do Ateliéru Fiala. V ateliéru musely být kromě základních oprav, čalounění, malování a zlacení vyrobeny i repliky některých částí, zvláště pak dřevěných ručně vyřezávaných ozdob, jež byly podle jiných znovu vytvořeny. Této prestižní zakázce přizpůsobila firma chod dílny: pracovalo na ní celkem čtrnáct lidí v permanentním dvojsměnném provozu (na realizaci se podílely i další dílny včetně pozlačovačů a řezbářů), aby všechny práce byly dokončeny v termínu do konce července.

Restaurovaný nábytek byl v zásadě rozdělen na dvě skupiny, a to podle způsobu provedení povrchové úpravy. Větší část byla opatřena bílou polychromií a zlacením řezbovaných částí, menší leštěna šelakovou politurou.

Prvním a zásadním krokem k restaurování všech kusů byla důkladná fotodokumentace stávajícího stavu a restaurátorský průzkum. Při něm se detailně zjišťovala míra poškození konstrukčních spojů, čalounické vazby, řezbovaných částí, povrchové úpravy, ale třeba i napadení dřevokazným hmyzem či houbami a druh dřeva, ze kterého byl daný kus vyroben. Tím se zdokumentuje stav před restaurováním každého jednotlivého kusu a přiřadí se k němu ulámané a odpadlé části, které byly dodány zvlášť.

Začínalo se restaurováním nábytku opatřeného bílou polychromií a zlacením řezbovaných částí. Nejdříve byla opatrně sejmuta původní látka (většinou však už jen torzo), zbavena čalounických hřebíčků a hrubých nečistot a uložena mezi dvě vrstvy nekyselého papíru. Po dokončení všech prací bude pod shodným

dočišťování a patinování nového zlacení prošívaní koňských žíní skrytých konopnou jutou již dokončená renovace císařských židlí restaurátorské práce v ateliéru Fiala

inventárním číslem vrácena s daným kusem nábytku. Po sejmutí látky se odstraní i veškeré další čalounění (koňské žíně, juta, popruhy a péra). Bylo nutné staré lepené spoje nahradit novými. V průběhu těchto prací se postupně provádělo i chemické ošetření částí napadených dřevokazným hmyzem.

Většina restaurovaných kusů s bílou polychromií a zlacením byla bohatě a plasticky řezbována. Poškození řezeb zpravidla přesahovalo 50 %, některé části byly jen uvolněné, některé odpadlé a dodané zvláště, ale většina chyběla úplně. Pokud se v mobiliáři nacházel stejný kus s nepoškozenou řezbou, postupovalo se při řezbování podle něj. Pokud je poškozený kus jediný, vycházelo se ze stávajícího torza a okolních řezeb, aby se dosáhlo co možná nejvíce původní podoby. Materiál, ze kterého se řezba doplňuje, se vybírá vždy shodný s původním. V tomto případě byla použita lípa a olše.

Po dokončení konstrukčního lepení a řezbářských prací se na řadu dostala povrchová úprava. Bílý polyment a zlacení jsou na mnoha místech poškozeny mechanicky. U bílého polymentu bylo nutné chemickou analýzou zjistit původní složení

a podle ní zvolit vhodný technologický postup. Nejdříve byl polyment zbaven nečistot a v některých případech i předchozích neodborných oprav. Poté byla původní vrstva zpevněna a penetrována. Chybějící části byly vytmeleny, zabroušeny a pokryty novou polychromií. U zlacených částí dále následovalo opravení poškozeného křídového podkladu a pozlacačského polymentu (ten má na rozdíl od povrchového jiné složení, vlastnosti i barvu) a doplnění plátkovým 24karátovým zlatem.

Poslední fází restaurování bylo provedení čalounických prací původní technikou. I při nich bylo nutné co nejvíce respektovat původní způsob natažení popruhů, přišití per, způsob prošívání gruntu z koňských žíní a juty, a to včetně použití sekanych čalounických hřebíků a šicího materiálu z přírodních vláken. Nakonec byly podle požadavků zadávací dokumentace některé kusy potaženy látkou (damaškem) a některé ponechány v obyčejné bílé látce tzv. pikýru.

Popsaný postup restaurování byl použit i při opravě nábytku se šelakovou politurou, pouze způsob přípravy povrchu před politurou byl odlišný. Dřevo musí být mechanicky popřípadě

chemicky zbaveno všech zbytků starého laku a vybroušeno na čistý podklad. Poté bylo napuštěno Iněnou fermezí a znovu jemně vybroušeno. Pokud je to nutné, nové části a tmelené trhliny se přimořují a retušují. Po důkladném zaschnutí se nanáší zředěná šelaková politura v několika tenkých vrstvách a následně se několikrát leští až do vysokého lesku. Po provedení čalounických prací se politura ještě jednou jemně finálně doleští.

Po dokončení všech restaurátorských prací je ke každému kusu vráceno inventární číslo, přiřazena původní látka, zpracována fotodokumentace a restaurátorská zpráva. K následnému transportu je každý kus odborně zabalen a to s ohledem na jeho rozměry a individuální potřeby.^g

RESTAURÁTORSKÝ *Atelier* FIALA

Restaurátorské dílny:
Školní 1/22, Praha 4 - Braník
Tel./fax: 244 463 091, 244 468 977
E-mail: info@atelier-fiala.cz
www.atelier-fiala.cz